

УДК 159.923.2

DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.6-1.8>**О. А. Даценко**асистент кафедри загальної та вікової психології
Криворізький державний педагогічний університет

ЖИТТЄТВОРЧІ УМІННЯ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС

У статті на базі теоретико-методологічного аналізу окреслено основні напрями психологічного дослідження проблеми життєтворчих умінь у розрізі життєдіяльності особистості. Зазначено про важливість дослідження проблеми для системного вивчення феномену життєтворчості особистості. Представлено теоретичний огляд деяких сучасних концепцій життєтворчості і відповідних умінь у вітчизняній психології. Зроблено спробу розгорнутого дефінітивного аналізу поняття «життєтворчі уміння», визначення психологічного змісту і специфіки цього явища.

Виявляється структурна організація життєтворчих умінь, підкреслюється зв'язок з іншими інструментальними механізмами людини, такими як знання та навички. Визначається ієрархічна специфіка феномену, його функціональні можливості в процесах життєорганізації та життєзабезпечення. Зазначається про активно-перетворювальний та адаптивний характер життєтворчих умінь у зв'язку з критеріями задоволеності та успішності життєдіяльності.

Підкреслюється фундаментальна роль особистості в активізації життєтворчих умінь відповідно до цільових та смислових аспектів власного буття; виокреслюються показники сформованості життєтворчих умінь відповідно до процесів самореалізації. Акцентовується увага на визначенні психологічних особливостей життєтворчих умінь як інструментального потенціалу особистості.

Зазначається про системну організацію життєтворчих умінь, їх взаємодетермінований зв'язок із раціональними, емоційно-почуттєвими, мотиваційно-ціннісними та поведінковими компонентами самосвідомості суб'єкта. Виокремлено основні життєтворчі уміння в контексті загальної організації та реалізації життя: цілепокладання, самозмінювання, пристосування, реконструювання, особистісне зростання, трансценденції, самодетермінації, концептуалізації життя. Робиться спроба виявлення деяких функціональних ознак життєтворчих умінь, наголошується на їх адаптаційному, рефлексивному та трансформаційному характері. Визначено місце життєтворчих умінь відповідно до системи онтологічних корелятивів особистості, їх роль в актуалізації свідомих та регульованих процесів екзистенційних та особистісних змін.

Окреслено перспективи подальших наукових пошуків. Наголошується на необхідності створення цілісної теоретичної моделі дослідження феномену та розробки практичного інструментарію, спрямованого на підвищення рівня розвитку життєтворчих умінь особистості.

Ключові слова: життєдіяльність, життєтворчість, життєтворчі уміння, життєві ресурси, життєвий потенціал, здібності.

Постановка проблеми. Глобальні зміни, що супроводжуються значними соціально-економічними та політичними перетвореннями в нашому суспільстві, вимагають від людини здатності швидкого реагування на виклики сьогодення, гнучкості в організації власного життя. Динамізм та радикалізм сучасності досить часто породжує відчуття фрустрованості, розгубленості, знижує життєстійкість людини. Особистість постає перед необхідністю пристосування до мінливих умов життя, вирішення складних завдань, пошуку індивідуально-психологічних ресурсів успішної самореалізації. В нестабільних умовах людина намагається застосувати весь свій потенціал для оптимальної репрезентації себе світу.

Об'єктивні соціальні зміни, що відбуваються, гостро актуалізують проблему всебічного наукового аналізу феномену «життєтворчі уміння», адже саме вони озброюють людину необхідними

ресурсами для вирішення складних життєвих задач, надають можливості успішно долати кризи. Особистість, що має в своєму арсеналі розвинуті уміння, ефективніше адаптується до змін, виявляє здатність самостійно будувати свій життєвий шлях, робить оптимальний вибір у складних життєвих ситуаціях, досягає мети, успішніше справляється з викликами життя.

Мета статті полягає у визначенні теоретико-методологічних засад дефініції «життєтворчі уміння», виявленні психологічної сутності та основних функціональних характеристик феномену.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен життєтворчих умінь розглядається в рамках загальних теорій життєвого шляху та життєтворчості, що представлені в працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців: К. Абульханової-Славської, Л. Когана, Д. Леонтьєва, О. Коржової,

О. Сухорукова, С. Степанова, Н. Логінової, С. Рубінштейна; А. Адлера, А. Маслоу, Х. Томе, К. Роджерса, В. Франкла та інших; С. Максименка, В. Ямницького, Л. Сохань, Г. Балла, І. Єрмакова, Т. Титаренко, В. Татенка, Л. Яновської. Проте, як зазначає В. Ямницький, стан дослідження проблеми життєтворчості у психології характеризується відсутністю єдиної методологічної бази, що значно ускладнює вивчення психологічних особливостей феномену. Науковець згадує про описовий характер проблеми, її дослідження в напрямі накопичення інформації [14, с. 145], тоді як аналіз інструментальних складників життєтворчості, умінь в тому числі, є недостатньо презентованим у психології.

Життєтворчі уміння як предмет психологічного дослідження розглядають відповідно до тих чи інших аспектів життєтворчості особистості: системної моделі життєтворчості (Л. Сохань, В. Ямницький, Л. Яновська, Л. Бурлачук та інші), структури життєтворчої компетентності (М. Степаненко, П. Горностай, І. Большакова), онтогенезу життєздійснення та життєтворчості (М. Боришевський, С. Максименко, В. Моляко, В. Ницета); життєвих стратегій (Л. Помиткіна, К. Мілютіна). Життєтворчі уміння пов'язуються вченими з різними особистісними детермінантами та механізмами людини (І. Бех, Т. Титаренко, Ю. Швалб, С. Степанов, А. Деркач, Т. Резнік, В. Рибалка), які виявляються з критеріями розвинутої самоактуалізації (Р. Ануфрієва, О. Саннікова, В. Татенко, Н. Чепелева). Проте, незважаючи на достатню психологічну представленість проблеми, вона не полишає своєї актуальності і потребує більш ґрунтового та системного вивчення. Необхідність до її звернення спричинена не лише запитами науки щодо розробки цілісної моделі феномену, але й необхідністю практичного впровадження результатів теоретичного дослідження.

Виклад основного матеріалу. В психологічній науці представлено досить широкий теоретичний аналіз «умінь». Їх розглядають як здатність людини усвідомлено застосовувати набуті знання, адекватно новим обставинам діяльності (С. Кіссельгоф, Л. Фрідман, П. Гурвіч), певну систему узгоджених дій, спрямованих на досягнення мети (Б. Теплов, В. Русалов, В. Небиліцин), як спосіб успішного виконання діяльності (В. Крутецький, С. Гончаренко, А. Карпов, І. Лернер) та інше. За визначенням М. Савчина, уміння – це здатність людини використовувати наявні знання, поняття, оперувати ними для виявлення суттєвих властивостей об'єктів і явищ, успішного розв'язання теоретичних і практичних завдань [11, с. 224]. Узагальнення зазначених психологічних положень дозволяє визначити життєтворчі уміння як внутрішні, індивідуально-психо-

логічні засоби реалізації власної життєдіяльності і себе в цьому процесі.

Життєдіяльність людини – це складна, багатоврівнева та поліваріативна система, що відображає цілісне існування людини у визначеному культурно-історичному, соціально-економічному та індивідуально-психологічному просторі. Життєдіяльність – це осмислене, усвідомлене, цілеспрямоване перетворення особистістю об'єктивних обставин свого життя, процес встановлення та реконструкції життєвих стосунків, який закономірно поєднується з їхньою природною динамікою [2].

У буквальному сенсі життєдіяльність розуміється як діяльність по виробленню життя, а отже, як і будь-яка інша діяльність, потребує відповідних умінь. На відміну від інших умінь, життєтворчі уміння забезпечують результат не окремої діяльності, а якість життя в цілому. Сформовані на основі розвинутих особливостей та набутого досвіду, уміння надають життєвим знанням особливої ваги та значущості, можливості їх успішного використання в конкретних актах життєтворчості. Категорія «уміння» розгортає широкий понятійно-асоціативний ряд, що розкривається у таких конструктах: «вирішити», «досягти», «подолати», «з'ясувати» та інших. У зв'язку з цим психологічна специфіка умінь полягає в тому, що вони не лише актуалізують значення для життєдіяльності тих чи інших сигналів, уявлення про те, що потрібно перетворити у власних інтересах, але й практично реалізують через систему відповідних дій екзистенційні прагнення суб'єкта.

Діяльність по виробленню життя, як зауважує К. Абульханова-Славська, здійснюється двома основними способами: перший як відтворення визначеної стратегії життя, другий – як творча її розбудова, тобто життєтворчість [1]. Л. Сохань зазначає, що життєтворчість – це «особлива й вища форма прояву творчої природи людини... духовно-практична активність, що спрямована на творче планування, проектування та здійснення свого життєвого проекту» [7, с. 158]. Відповідно до життєтворчі уміння можна представити як індивідуально-психологічні властивості суб'єкта, що забезпечують ефективність оволодіння та подальшого використання усіх психо-фізіологічних, особистісних та соціальних ресурсів з метою творчого планування та реалізації життєвих задумів. Це системна властивість людини, що характеризує її можливість зберігати й оптимально розвивати себе, своє життя, успішно діяти у різних життєвих ситуаціях, вирішувати складні життєві проблеми. Розробляючи і здійснюючи свій життєвий сценарій, особистість опановує мистецтво жити – уміння, що базується на глибокому знанні життя, розвиненій самосвідомості, володінні системою засобів, методів і технологій життєтворчості [7].

У площині психологічних досліджень, що проводяться українськими науковцями, життєтворчі уміння розглядаються як складники глобальної онтологічної сфери, що інтерпретується як життєтворчість (С. Максименко, Л. Сохань, В. Татенко, Т. Титаренко, Л. Яновська, І. Маноха, В. Ямницький, І. Єрмаков, І. Мартинюк, Є. Головаха, Ю. Швалб). Життєтворчість трактують як духовно-практичну діяльність особистості, націлену на творче проектування і здійснення її життєвого проекту, процес упорядкування подій життя особистості та її одночасне самовдосконалення [10, с. 59]; як особливу духовну активність особистості, що проявляється у способі організації життя, в життєвоважливих виборах, у постановці та вирішенні основних питань буття [15, с. 190].

У процесі життєтворчості адаптивна, творча та суб'єктна активність особистості спрямовується на реалізацію цільових та смислових аспектів її життя завдяки системі відповідних умінь [4]. Життєтворчі уміння – це системна властивість, що, охоплюючи раціональні, емоційно-почуттєві та спонукальні компоненти суб'єкта, актуалізує свідомі та регульовані процеси життєвих та особистісних змін. Їх дієва природа розкривається у здатності особистості діяти, виходячи із власного задуму, проекту відносно свого майбутнього та власної особистості.

Базуючись на інтерпретації та осмисленні попереднього особистого і соціокультурного досвіду, життєтворчі уміння зумовлюють таку організацію життя, яка з боку зовнішньої практичної діяльності здійснюється згідно із принципом максимальної ефективності, а з боку внутрішньої психічної діяльності – згідно з принципом максимального втілення особистісних смислів [8]. На думку С. Максименко, особистість стає справжнім суб'єктом життєтворчих умінь тоді, коли може вирішувати наступні завдання: узгодження особистісних потреб, здібностей, очікувань з умовами та вимогами діяльності; розбудова життя відповідно до власних цілей і цінностей; постійне прагнення до досконалості через вирішення суперечностей; продуктивна самореалізація; інтегрує такі характеристики, як активність, рефлексивність, незавершеність, відкритість, ініціативність, творчість, компетентність, самодетермінація, саморегуляція, усвідомленість, самостійність [8, с. 10–13].

Спираючись на дослідження Л. Яновської, можна стверджувати, що життєтворчі уміння виражають загальну здатність особистості до життєтворчості. Здатність особистості до життєтворчості – це «особливі трансцендентні утворення, інтегративна, духовна здатність суб'єкта перетворювати та розширювати свій життєвий світ, змінювати та організовувати свою систему відносин у процесі розвитку індивідуальності» [15, с. 283]. Ця здатність, на думку автора, не існує імплі-

цитно, а навпаки є експліцитною і завдяки умінням виявляє свою присутність у різноманітних життєтворчих актах. Уміння в системі життєтворчої здатності – це ті психологічні інструменти, які, відображаючи ціннісно-смислові, емоційні, мотиваційно-вольові, когнітивні та поведінкові аспекти самосвідомості, забезпечують упорядкування умов власного життя відповідно до потреб; передбачають здатність орієнтуватися у життєвих ситуаціях та реалістично їх оцінювати; обирати оптимальні шляхи досягнення своїх цілей; адекватно вибудовувати стосунки з оточуючими людьми; регулювати процеси самоздійснення [5; 8; 15].

У концепції життєтворчості А. Большакової життєві уміння розглядаються у контексті реалізації загальних тенденцій до життєздібності, яка розуміється авторкою як система «індивідуально-психологічних особливостей людини, що забезпечує успішність оволодіння та подальшого використання засобів, механізмів та стратегій творчого планування, проектування та здійснення життєдіяльності...» [2, с. 50]. В якості провідних життєтворчих умінь, що екстеріоризують загальну життєздібність людини, наголошується на уміннях: цілепокладання, самозмінювання, особистісного зростання, усвідомлення смислу та концепції життя, подолання життєвих труднощів, опанування технологій та стратегій життєтворчості [2].

У наукових працях К. Абульханової-Славської підкреслюється, що життєві уміння виступають як інтеграція різних видів спроможностей, які розкривають загальні можливості людини в тих чи інших сферах життєдіяльності [1]. Уміння – це освоєний людиною спосіб вирішення життєвих задач, опредметнення сутнісних сил людини, здатність досягати поставленої мети і виконувати функцію життєтворення. Життєтворчі уміння як механізми психологічної регуляції всіх рівнів функціонування людини визначають не лише оптимум її можливостей, але й забезпечують «вихід за межі...». Можна припустити, що існує ієрархічна модель життєтворчих умінь. Перший базовий рівень життєтворчих умінь підтримує загальний енергетичний баланс людини, виявляє потенціал життєзабезпечення, регулюється базовими індивідуальними потребами, необхідними для підтримання психофізіологічного та соціального існування людини. Другий рівень життєтворчих умінь виявляється більш складно організованою структурою і визначає насамперед спосіб життя особистості у сталих соціальних зв'язках та комбінаціях. На цьому рівні забезпечується прогностичні, організаційні та регуляторні функції життєздійснення, відбувається досягнення повсякденних цілей та вирішення першочергових задач. Життєтворчі уміння цього рівня визначають певний гомеостаз життєорганізації особистості та соціальну адаптованість, розвивають відчуття автентичності та суб'єктно-

сті власного життя. Життєтворчі уміння третього рівня виявляються в ситуації виходу особистості за межі буденності в площину екзистенціального поля. Вони спрямовані на реалізацію смислу життя та глобальних цілей. З одного боку підтримують життя у визначених ціннісно-смыслових координатах, з іншого – надають можливості їх розширення, відкритості новому досвіду. Це, як правило, такі інтеграційні механізми, завдяки яким людина володіє здатністю підніматися над конкретною життєвою ситуацією, підкорювати обставини відповідно довготривалим життєвим перспективам. Особистість, що володіє подібними вміннями, як правило, вирізняється надситуативним прагненням до високої мети, трансцендентною активністю та здатністю до моральних вчинків.

У теорії Д. Леонтьєва життєтворчість розглядається як «особистісно-орієнтований потенціал, що забезпечує практику розширення відносин людини зі світом» [6, с. 108]. Творче ставлення людини до життя – це процес і результат реалізації власних трансценденцій, реконструкцій та самоперетворень, що відбуваються з використанням різних психологічних інструментів, умінь у тому числі. Як генералізований елемент особистісного досвіду, життєтворчі уміння спрямовані на створення нових цінностей духовної та матеріальної культури людини, виявляються на предметному, когнітивному, соціальному й духовному рівнях її існування. Це ті внутрішні ресурси або резерви, які є у вільному володінні людини і дозволяють їй забезпечувати свої основні потреби, розширювати поле життєдіяльності, роблячи більш досяжними значимі цілі в житті. Життєтворчі уміння виявляються не лише як інтенція досягнення, але і як механізм адаптації, про що було зазначено в роботах В. Ямницького, А. Маклакова. В такому випадку життєтворчі уміння забезпечують можливості пристосування людини до обставин, презентують широкі полімодальні властивості суб'єкта, що спрямовані на вибір найбільш оптимальної поведінки в цій ситуації [14].

Загально визначеною психологічною аксіомою при вивченні феноменів життєтворчості є парадигма, згідної якої особистість розглядається як суб'єкт власної активності. На думку К. Абульханової-Славської, тільки людина, наділена активністю, свободою та відповідальністю за життя; спрямована на вироблення активно-діяльної позиції щодо універсальних, світоглядно-ціннісних орієнтирів і творчого ставлення до об'єктивного середовища; визначає головні цілі життя та етапи їх досягнення; розв'язує різноманітні суперечності; намагається творчо реалізувати свій життєвий проект, який ґрунтується на спробі гармонійного поєднання потреб суб'єкта з його цінностями та вимогами суспільства [1, с. 8]. С. Рубінштейн, визначаючи людину як суб'єкта

життєтворчості, зазначає про здібності до трансценденції, прогнозування, рефлексії, смислотворення та саморегуляції [9].

У парадигмі суб'єктності життєтворчі уміння відображають формування такої особистості, яка постійно прагне до самовдосконалення та розвитку своїх потенцій, здатна до самореалізації та конструктивного облаштування свого життєвого простору. Вони виявляються як функціональні механізми самодетермінованої, свідомої активності, яку суб'єкт прагне реалізувати через систему духовно-практичних дій у визначених ціннісно-смыслових координатах. Їх функціональне навантаження розкривається у можливостях життєпізнання і самопізнання; життєвого прогнозування і самопрогнозування, життєвого й індивідуального самовизначення. Існування людини як суб'єкта життєтворчості, а отже і відповідних умінь, на думку С. Максименко, забезпечується єдністю трьох аспектів: біологічного, соціального і духовного, і спрямоване на глобалізацію і модернізацію життя та «здатність до вираження» [8, с. 12]. Індикатором сформованості життєтворчих умінь є міра творчого виявлення особистості, задоволеність та успішність життя. В. Ямницький зазначає, що розвинута творча активність та відповідні уміння роблять особистість соціально успішною і максимально ефективною, самоактуалізованою та адаптованою [14, с. 146].

Психологічний феноменалізм життєтворчих умінь розкриває їх складний полізалежний характер з іншими інструментальними структурами особистості. Йдеться про те, що уміння разом зі спеціально структурованими системами знань, навичками, цінностями дають змогу ідентифікувати й розв'язувати залежно від умов певну проблемну ситуацію, досягати мети. Вони виявляють свою присутність не лише на рівні формального моделювання ситуації, але й визначають стан готовності і сам процес дії в цих ситуаціях. Причому такої дії, яка була б успішною і призвела до вирішення проблеми або досягнення мети. Життєтворчі уміння розкривають міру включеності особистості в перетворювальну активність, здатність ефективно вирішувати задачі, мобілізуючи при цьому весь свій потенціал, дозволяють отримати бажаний результат. На відміну від життєвих навичок, які відображають відносно сталий та автоматичний спосіб реагування, уміння передбачають цілеспрямовану трансформацію особистісного досвіду, його експлікованість у визначеній ситуації.

Якщо навички – це імплементація «готового» досвіду, то уміння зазвичай передбачають свідому «психологічну ревізію» на предмет знаходження тих засобів, що виявляють максимальну ефективність у конкретній ситуації. Процес практичної екстраполяції життєтворчого умінь є досить складним і передбачає декілька етапів: усвідомлення

наявності та змісту складної ситуації як реальної проблеми, що необхідно вирішити; суб'єктивне ставлення до проблеми, уявлення про справжню її сутність та можливі наслідки; готовність до змін; формування уявлення про способи вирішення, пошукова поведінка, аналіз наявних та потенційних ресурсів; вибір і актуалізація найбільш оптимальних механізмів або дій для вирішення проблеми.

Уміння творити життя як складник загальної життєтворчої активності підкреслюється в працях В. Ямницького. Автор зауважує, що життєтворча активність особистості має складну структуру та включає в себе адаптаційні, рефлексивні та екзистенційно-трансформаційні риси [14], які експлікуються у конкретних життєтворчих уміннях. У зв'язку з цим взаємоопосередкований зв'язок життєтворчої активності і відповідних умінь припускає можливість наділення останніх зазначеними рисами. Відповідно до цієї диспозиції адаптивність життєтворчих умінь виявляється у діях, що пов'язані з необхідністю пристосування до змін, розв'язання життєвих проблем, орієнтування у життєвих ситуаціях, здійснення життєвих виборів тощо. Рефлексивні властивості умінь відображають особливості самосвідомості людини, розуміння себе як суб'єкта життєтворчості, «виводять» суб'єкта за межі безпосередності і дозволяють зайняти позицію аналітика, критика, творця.

Уміння усвідомлювати життя забезпечують можливість його розуміння у змістових, динамічних та ціннісно-світоглядних характеристиках, дозволяють виявити ті проблемні моменти, що інгібують духовне зростання та продуктивність. Екзистенційний контекст життєтворчих умінь розкривається в таких онтологічних корелятах як багатство та відкритість світу внутрішніх переживань, актуальна потреба в оновленні оточуючого світу та самовдосконаленні, оптимальна життєва програма, інтегрованість зовнішнього та внутрішнього світу, задоволеність життям тощо.

Визначальними характеристиками людини, що здатна до життєтворчості, а отже володіє відповідними уміннями, спираючись на дослідження Т. Титаренко, виступає хист до семіотизації та наративізації себе і світу, що забезпечує особистісну цілісність; толерантність до індивідуальної своєрідності, готовність до прийняття чужої інакшості, свобода від типовості, встановленості, стереотипності; жага до новизни, креативність, життєстійкість, відмова від усталеного, осілого життя заради ризикованого, мандрівного; децентрованість, неієрархічність, мережевість її динамічної структури, що забезпечує нон-фінальність змін; рухливість, відкритість світові, що породжує готовність адаптуватися до найрізноманітніших контекстів життєздійс-

нення; пробудження її здатності жити водночас у численних реальностях, у тому числі й у віртуальних [13, с. 357–361].

Висновки. У статті була здійснена спроба визначення психологічних особливостей життєтворчих умінь як інструментального потенціалу особистості; виявлення активно-перетворювальної специфіки у реалізації функцій життєзабезпечення. Проведені дослідження не дають вичерпного аналізу проблеми життєтворчих умінь як індивідуального засобу життєвої самореалізації й актуалізують необхідність її ґрунтового та системного дослідження.

Подальші розвідки можуть бути спрямовані на створення теоретичної інтегрованої моделі феномену та розробку тренінгів, спрямованих на підвищення рівня розвитку життєтворчих умінь особистості.

Література:

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни: методологические проблемы психологии. Москва : Мысль, 1991. 299 с.
2. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 263 с.
3. Богданова Н.Г. Культура життєтворчості особистості. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. 302 с.
4. Большакова А.М. Життєтворчі здібності та креативний потенціал особистості, яка самоактуалізується. *Теорія і практика управління соціальними системами. Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Філософія. Психологія. Педагогіка* : зб. наук. праць. Київ : ІВЦ Політехніка, 2016. № 4. С. 47–54.
5. Жизненный путь личности (Вопросы теории и методологии социально-психологического исследования) / под ред. Л. Сохань. Киев : Наук. Думка, 1987. 277 с.
6. Леонтьев Д.А. Жизнетворчество как практика расширения жизненного мира. *М-лы сообщений 1-й Всеросс. науч.-практ. конф. по экзистенциальной психологии*. Москва : Смысл, 2001. С. 100–109.
7. Мистецтво життєтворчості особистості / ред рада: Л. Сохань, В. Доній. Ч. 1: Теорія і технологія життєтворчості. Київ : ІЗМН, 1997. 392 с.
8. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика / за ред. С. Максименка, В. Зливкова, С. Кузікової. Суми : Сум. ДПУ ім. А.С. Макаренка. 2015. 430 с.
9. Полетаева Н.А. Жизнетворческие способности в структуре личности взрослого возраста. *Актуальные проблемы психологии : 36 научных праць*. Ч. 6. Київ : Ін-т психології ім. Г.С. Костюка, 2003. С. 43–47.

10. Психологія і педагогіка життєтворчості / ред. рада: В. Доній, Г. Несен, Л. Сохань та ін. Київ : ІЗМН, 1996. 792 с.
 11. Савчин М.В. Педагогічна психологія. Київ : Академвидав. 2007. 422 с.
 12. Сухоруков А.С. Жизнетворчество и формы движения смысловой системы личности [электронный ресурс] // Режим доступа: <http://psychology.ru/lomonosov/tesises/cu.htm>, свободный.
 13. Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості / за ред. Т. Титаренко, О. Злобіної, Л. Лепіховатої. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 512 с.
 14. Ямницький В.М. Системний аналіз феномена життєтворчості особистості. *Психологія і суспільство*. 2009. № 4(38). С. 145–153.
 15. Яновская Л.В. Способность к житнетворчеству как психологическое понятие. *Вісник Донецького нац. ун-ту. Серія Б . Гуманітарні науки*. 2008. № 2. С. 279–284.
-

Datsenko O. A. Vitality skills of a personality: theoretical discourse

The main directions of psychological study of a personality's vital activity in the context of life skills are outlined in the article on the basis of theoretical and methodological analysis. The importance of researching the problem for the systematic study of the phenomenon of vitality is noted. A theoretical overview of some modern concepts of vitality and related skills is presented. The attempts are made to give an exhaustive definitive analysis of the concept "vitality skills", to determine the psychological content and specificity of this phenomenon.

The structural organization of vitality skills is revealed, the connection with other human instrumental mechanisms such as knowledge and skills is emphasized. The hierarchical specifics of the phenomenon, its functional capabilities in the processes of life organization and life support are determined. The active-transformative character of vitality skills in connection with the criteria of satisfaction and success of life activity is analyzed. The fundamental role of the individual in the activation of life skills in accordance with the purposeful and semantic aspects of one's being is accentuated; the indicators of life skills' formation according to the processes of self-realization are outlined. Emphasis is placed on determining the psychological characteristics of vitality skills as a personality's instrumental potential.

It is noted about the systematic organization of life-giving skills, their inter-determined connection with the rational, emotionally-sensory, motivational-value and behavioral components of the subject's consciousness. The basic vitality skills in the context of the general organization and realization of life are distinguished: goal setting, self-change, adaptation, reconstruction, personal growth, transcendence, self-determination, conceptualization of life etc. An attempt is made to identify some of the functional features of life skills, emphasizing their adaptive, reflexive and transformational character.

The place of vitality skills in accordance with the system of ontological correlates of personality, their role in actualization of conscious and regulated processes of existential and personal changes are determined. Prospects for further scientific researches are outlined. The need to create a coherent theoretical model for the study of the phenomenon and the development of practical tools aimed at increasing the level of development of vitality abilities of the individual is emphasized.

Key words: vital activity, vitality, vitality skills, vital resources, vital potential, abilities.